

I. A hitoktatás történelmi áttekintése és jogi háttere

1. A hitoktatás történelmi áttekintése

A jövő helyes útjának keresésében az első lépés a múltba való visszatekintés, a megszerzett ismeretek rendszerezése. Amint egy folyót karakteres jellemzője forrása, melyből táplálkozik, és amint meghatározzák előzetes útjai, legalább ilyen jelentőséggel bír egy nemzeti ügy megtett útja a forrástól a mai napig. Szakdolgozatom I. részében a hitoktatás múltját hozom előtérbe, hogy áttekinthessük eredőjét, folyamának útjait, értékessé átmosott kincseit, akadályozó hordalékait, gátjait, elterelt útjait, és szabályozott vagy éppen elfelejtett medreit.

A hitoktatás múltjának felidézése elválaszthatatlan az egyházi iskolák, az oktatás korszakainak történelmi sajátosságaitól.

A kolostori, a káptalan és plébániai iskolák (X – XV. század)

A nyugat-európai keresztény országokat a Szent Benedek – rendi (bencés) szerzetesek kolostorai hálózta be, a rendházak falai között mindenütt kolostori iskola működött. Püspöki és érseki székhelyeken káptalani iskolákat, plébániákon plébániai iskolákat alapítottak.

Géza fejedelem alapításaként 996-ban kezdték építeni az első bencés Szent Márton – hegyi kolostort (Pannonhalma).

Még Szent István király életében bencés kolostort alapítottak Pécsváradon, Zalaváriban, Bakonybélben, Zobor mellett. Az egyházszerzés eredményeként Magyarországon korszerű, a nyugat-európai rendszernek megfelelő magyar iskolákat alapítottak (kolostori, káptalani és plébániai iskolák). Az iskolák célja egyházi és világi képzés volt (elsősorban vallás, hittan, klerikusképzés.) Mint mindenütt, nálunk is kizárólag egyházi feladatnak tekintették az oktatást.

Iskolák tanrendje (XVI – XVII.)

A XV. században az iskolái tanulmányokban beépülnek a természettudományok, és a későbbiekben kialakult a gimnáziumi jellegű oktatás a latin-görög nyelvű műveltség átadására.

1560-ban alapították az első népiskolát. Célja hit, erkölcs és állapotbeli ismeretek. A tanári karban világi tanítók is szerepet kapnak.

A XVI. század végén a protestáns iskolák megjelenésének hatására a katolikus iskolák is fellendültek. 1599. Ratio Studiorum, a jezsuita rend által szerkesztett első központi tanterv megjelenése, melynek új iskolarendszer – és tananyagrendszer a koncepciója („Új katolikus értelmiséget Európába”) – a későbbiekben a többi iskola is követte a tantervet.

Hármaszintű iskolarendszer: alsó népiskola (elemi ismeretek, anyanyelven tanító iskola – 4 év), gimnázium (5 év), akadémia (2 év).

Pázmány Péter Magyarország prímása 1635-ben alapított egyetemet „a katolikus vallás előmozdításának és oly nagyon szeretett hazánk felemelésének tiszta és igaz szándékából”, amellet a katolikus népiskolák fontosságát kiemelt jelentőségűnek tartotta.

Az 1777-es Ratio Educationis hatása (XVIII. század)

1735 jezsuita tanterv megújítása

XVIII. század során újabb szerzetesi iskolák jönnek létre: piarista, ferences, minorita, angolkisasszonyok rendje. 1777. évben Mária Terézia hagyja jóvá és teszi közzé a magyarországi állami első tanügyigazgatási dokumentumát - Ratio Educationis. Ennek értelmében az állam felügyeletet gyakorol az iskola felett, de emellett segíti is fenntartását!

A népiskolákban hittan – erkölcsstan oktatása is folyik!

A felvilágosodás kora az iskolával szemben polgári elvárásokat hoz. 1806. II. Ratio Educationis – új tanügyi szabályzat megalkotása. Az egyházi iskolák fenntartását a javadalmak, és a földek haszonhozadéka biztosítja.

Az oktatásügy virágzása (a XIX. század végén és a XX. század elején)

1848. magyar nyelvű tanítás, 1849 Organistion - gimnázium 8 osztály, érettségi vizsga, tanárképzés 1868. tankötelezettség (6-12 év), tanszabadság, Eötvös népiskola törvénye

Klebelsberg Kúnó – (1924.) Vallás és Közoktatási miniszter elkötelezettségének érdeme a magyar nevelési – oktatási iskolarendszer korszerűsítése: Középiszkolai reform (Collegium

Hungarium), Népiskolaépítés (elemi, polgári, középiskola). 1926. nemzetnevelési irányelvű tanterv – „nemzetté válás eszköze a nevelés”

1935. évi IV. törvény: Katolikus tanügy autonómiája – mellyel teljes önállóságot, saját szabályaik alkalmazásához való jogot kapott.

Teleki Pál miniszter (1938.) – katolikus nemzetnevelés fontosságát hangsúlyozta

Megalakult a Katolikus Tanítóegyesület Országos Szövetsége, és a Katolikus Hittanárok és Hitoktatók Egyesülete

1939. évi határozat a katolikus iskolákról - saját fennhatóságú Katolikus Iskolai Főhatóság, és Főigazgatóság létrehozása, Katolikus Tanügyi Tanács megalakulása

1945. 8 osztályos általános iskola bevezetése – „egyen-tanterv” alapján

A XX. század oktatási viharai hazánkban

1948. június államosítás. (A 7000 népiskola 70%-a egyházi iskolaként működött, melynek 43% katolikus egyházi fenntartású volt.)

1950. június a szerzetesrendek feloszlata, és szeptemberben működési engedélyük visszavonása.

1950. „vallásoktatásról” szóló miniszteri rendelet:

Kizárólag az iskola épületében engedélyezi a hitoktatást, a tanítási órák után fakultatív szervezésben, összevont csoportokban és osztályzás nélkül.

A hitoktatót, ki a megyei, fővárosi tanács engedélyezésével taníthat, kizárja a tantestületi tagságból, és kizárólag a hittanóra idején tartózkodhat az épületben (szerzetesek, papok nem taníthatnak más tárgyakat iskolákban). Ellenőrzési jogosultságot kap a hittan oktatása felett az iskola igazgatója és a szakfelügyelő egyaránt. A hitoktatáson résztvevő diákok névsorának leadására kötelez a rendelet, melyet a helyi tanácsnak és az egyháznak kell benyújtani.

1950-től 8 katolikus iskola (gimnázium) működhet az országban.

1971. Országos Hitoktatási Bizottság megalakulása. A bizottság megalakulásának köszönhetően többek között új hittankönyvek megjelenésére nyílik mód.

1975. ÁÉH engedélye: Az Állam Egyházügyi Hivatal engedélyével a helyi templomban is szervezhető hittanoktatás, de kizárólag két csoportba osztva (10 év alattiak, és felettiak)

1983. évtől megkezdődik a világi hitoktatók képzése

1985. Oktatási törvény szakmai önállóság biztosít, központi tantervtől eltérő tanítás engedélyezése, „igazgató-választás” bevezetése.

Életteret kap az Egyház (1989.)

Az 1989. évi egyesülési jogról szóló törvény

- engedélyezi a szerzetes rendek magyarországi működését

Az 1990. IV. Lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló törvény

17.§. értelmében a történelmi egyházak oktatási intézményeket alapíthatnak.

(A 2001. évben 285 egyházi fenntartású oktatási intézmény működik – óvoda, általános, iskola, gimnázium, szakképzés, főiskola, egyetem)

A hitoktatás az általános és középfokú oktatási intézményekben fakultatívan, az iskola tanítási rendjéhez igazodva megkezdődik. Az ellenőrzési felügyeletet kizárólag az egyház gyakorolhatja.

Az 1991. XXXII. Törvény: egyházi ingatlanok tulajdonrendezésének jogát fejtí ki

A rendszerváltozás oktatási reformja: Nemzeti alaptanterv, kerettanterv, helyi tanterv kidolgozása

1993. évi közoktatásról szóló törvény: Pedagógiai program kidolgozásának terve az iskolákban

1997. CXXIV. Egyházak hitéleti és közcélú tevékenységről szóló törvény

– egyházi feladatellátás jogosultsága

1999. LXX. Finanszírozásról szóló törvény

Magyar Köztársaság és az Apostoli Szentszék között a Katolikus Egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról, valamint vagyoni természetű kérdésekről szóló egyezmény – az egyházi fenntartású iskolák, az önkormányzati és állami fenntartású iskolákkal azonos pénzügyi támogatást kapnak, ez biztosítja működési feltételüket).